

# ROJANKINATZINIRI HEBER-PAENI

---

## Tajorentsi rotyaantakiri Itomi ikenkithata-koteeri

**1** <sup>1</sup>Paerani, ikoyi-rika Tajorentsi riyotakaeri awaejatziteni oeta-rika, riitaki Kamantan-taniri amironi ñaantsi. Osheki rapiipiintakiro Tajorentsi, eenitatsi imatakaa-yitakiriri Kamantan-taniri-paeni. <sup>2</sup>Roo kanteencha owakira rotyaanta-kaeri Itomi rirori ikenkithata-koteeri. Tema riitaki Itomi rowetsika-kaaki paerani iroka kepatsi, riitaki rashita-kaakari okaatzi rowetsika-yitakiri. <sup>3</sup>Riitaki Itomi ikimita-kaantakari riimi rowaneenkantani, ishipakiryaaki. Ari ikimi-waetari jempe ikanta Ashitariri. Tema oshintsitatzi iñaanitari, rootaki ashi owantawori jempe okanta-yita owakira rowetsika-yitakiro. Tema imonkaata-paentziro paerani omatantakari ikite-shireta-kaantee, riyateekiteki, jeekapae rakoperoki Ashitariri itsipata-paari ipinkathari-wentantzi. <sup>4</sup>Ari opoñaanakari rawijayitziri Ronampiri Tajorentsi, antawo ririiperota-kaeteeri.

## Riitaki Itomi awijayiteeriri Ronampiripaeni Tajorentsi

<sup>5</sup>Tema Tajorentsi kantawaeri:

Notyomira eeroka.

Naakataki pipaapa-tentana nimaeka.

Ikantawaeri eejatzi:

Naaka tomittee-yaarini,

ipaapatetee-na rirori.

Tema tekatsira apaani ronampiri tajorentsi ikanteri Tajorentsi ikimityaawoni iroka ñaantsi. <sup>6</sup>Paata aririka rapiiteero rotyaanteeri jaka kepatsiki etanakawori itomi, ikanteete:

Ithaamentee-yaari maawoeni Ronampiri Tajorentsi.

<sup>7</sup>Eenitatsi eejatzi ikenkithata-koetziri ronampiripaeni Tajorentsi, iroka ikanteetzi:

Riitaki matakaeri Ronampiri tajorentsite ikimita-kotyaaawo tampyaaenka.

- Riitaki matakaeri rotyaantani-paeni ikimita-kotyaawomi paamari.
- <sup>8</sup> Rooma aririka ikenkithata-koteri Itomi rirori, iroka ikantzi:  
Tajorentsi, ashi powaero eeroka pipinkathari-wentantee.  
Ari pikimita-kotee-yaari pinkathari-paeni otzimi-motziri  
rinchakaakiri imatantari ipinkathari-wentantzi.  
Roo kanteencha tema eeroka mateeroni pitampatzika-shiretee  
aririka pipinkathari-wentantee.
- <sup>9</sup> Eeroka koyirori kameethari, rooma kaari-perori osheki  
owatsimaemi.  
Rootaki ijeepatzii-totan-teemiri Tajorentsi, pipinkatha-ritan-teeyaari.  
Riitaki pitajorentsite matakimirori.  
Ijeetan-teemiro yeenkantsi ari okanta pikimo-shiretan-taari,  
pawijeeri pitsipata-piinta-witari.
- <sup>10</sup> Iroka otsipa ikenkithata-kotee-tziri Itomi, ikanteetaki:  
Pinkathari, owakira etantanakari paerani eerokataki wetsikakiro  
kepatsi.  
Eerokataki wetsika-kiro inkite.
- <sup>11</sup> Iroka okaatzi powetsikakiri, aritaki othonkaeyaa paata, rooma  
eeroka ashi powaero.  
Ari okimitee-yaawo okaatzi powetsikani apaani paejato-mawori  
kithaarentsi.
- <sup>12</sup> Tema aririka opaejato-mawotaki pithaari, pankowimae-tziro,  
paminee otsipa owakirari pikithaatee-yaari.  
Ari pikimiteerori paata powetsikani kepatsi eejatzi inkite.  
Rooma eeroka ashi powaero eero pipaashini-waetee.  
Eero pithonkataa.
- <sup>13</sup> Ikenkithata-koeteeri eejatzi, ikanteetzi:  
Pijeekapae nakoperoki, apinkathari-wentante, roojatzi paata  
nowajankitaan-takyaariri kijaneenta-yitakimiri, aripaete  
pimakoryaa-kitzitan-teeyaari.  
Tema tekatsi ronampiri Tajorentsi ikimita-kaanteri Tajorentsi ikamanteri  
iroka.<sup>a</sup> <sup>14</sup> Tema maawoeni Ronampiripaeni Tajorentsi, apatziro  
rotyaantee-tziri ramitako-yiteeri atziri-paeni awijako-shire-yitaa-tsiri.

### Antawo owawijaako-shiretaantsi

**2** <sup>1</sup> Otzimatyee akemijantero okaatzi riyotahae-takaeri, okantya eero  
ookantawo. <sup>2</sup> Tekatsi materoni rowashiñaahaero ikamantantakiri  
paerani Ronampiripaeni Tajorentsi, rotyaantan-teeta-kariri. Tema  
maawoeni kaari owayempitayaawoni ikemijanteero, rowajankitahae-  
takirira ipiyathatakawo. <sup>3</sup> Aaka imaperoteete rowajankitahaeete eerorika

<sup>a</sup> 1.13 makoryaa-kitzitaantsi

owayempi-yitaawo ikenkithata-koetziro antawo awijako-shiretaantsi, okaatzi retapaentari Awinkatharite Jesús ikenkithata-paentziro. Tema rootaki ikamanta-yitakaeri aakapaeni akaatzi akemae-yakironi. <sup>4</sup>Riita-kira Tajorentsi iyotakaa-yitakaerori omaperotatyaa okaatzi ikamantee-takaeri, tema imatakaan-takiro itajonka-wentan-teetzi, roñaaha-kaantakiro kaari iña-piintetzi, Ishire tajorentsi antakaan-takiro iroka, rootaki omatantakari ikoyiri Tajorentsi.

### Ikaatzi matakirori rowawijaako-shiretantzi

<sup>5</sup>Okaatzira nokenkithata-kota-kimiri, kaarira Ronampiripaeni Tajorentsi imatakaeri Tajorentsi ipinkathari-wenteero jempe ajeekayitee paata. <sup>6</sup>Tema atziri-paeni mateeroni ipinkathari-wentantee. Tema iroka ikanteetaki paerani:

¿Riiperoma irika atziri-paeni pikenkishiryaa-kotan-tariri?

¿Oetaka pikowantari pineshironka-yiteeri irika-paeni?

<sup>7</sup>Tema eepichokira iñi-ro nimaeka atziri-paeni tee rawijantzi, riitaki Ronampiripaeni tajorentsi awijaneenta-kiriri.

Roo kanteencha, rooteentsi pamantheeteeri ipinkatha-rentsitan-teeyari, otzimi-moteeri rowaneenkawo.

Riitaki awijayiteerini maawoeni powetsikani.

<sup>8</sup>Pikimita-kahae-yaari ikantahanki makoryaa-kitzitan-tariri ijaneentani, rompera-yitee-yaari maawoeni.

Arira ikantakaa-yitee-yaari Tajorentsi atziri-paeni, tema eero itzimae apaani kaari awijantaa-tsini. Roo kanteencha, tekiraata iñaayitero nimaeka atziri-paeni ipinkathari-wentante. <sup>9</sup>Roo kanteencha eenitansi apaani atziri rotyaantee-takiri, rijatzi ñaapaentzironi eepichokiini tee rawijantzi, imatzita-kawo Ronampiripaeni Tajorentsi rawijakiri rirori. Riitakira nokanta-kotziri Jesús. Tema riitaki ñaakirori ikemaatsitaka roojatzi ikamantakari, opoñaashitya ramantheetee-teeri ari okanta ipinkathari-wentan-taari, otzimi-moteeri rowaneenkawo. Rootakira ikamawentan-takaeri maawoeni, tema antawo ineshironka-yitee Tajorentsi.

<sup>10</sup>Oskeki otampatzika-taki jempe ikinakaakiro Tajorentsi ishinetakiri Jesús ratsipeta-kowentee, ari ithotyaa-kirori Jesús okaate ranteri. Tema Irika, ashiyitariri maawoeni, kantakaan-tzironi itzimayitan-takari maawoeni, rijatzita-kira atsipe-wentaa-riri, rowawijaako-shire-yiteeri, ari okantayaa itsipatan-teeyariri, maawoeni itomiitari janta rowaneenkawoki. <sup>11</sup>Iroka okanta-kota-perota, ikimita-kaantee Jesús rirentzi, tema ari akaatziri aritaari Tajorentsi. Riritaari rirori ikite-shireta-kaantzi, aritaari eejatzi aakapaeni ikite-shireta-kaayiteera Jesús. <sup>12</sup>Rootaki ikantan-takari paerani:

Nokenkithata-koteemi eeroka ijeekayitzi nirentzi-yitaari,

Jempe-rika ipiyota-piintayita, ari noweshi-ryaawentee-miri nomampahae-yaani.

<sup>13</sup>Ikantaki eejatzi:

Nawentahaeyaari Tajorentsi.

Opoñaashita ikantzi eejatzi:

Irika Naaka, notsipa-yitaari itomi-paeni Tajorentsi ikaatzi raminako-wenta-kahaanari.

<sup>14</sup>Akanta-yitaka aakapaeni atzirizira, otzimi awatha, otzimi ira, ari ikanta-paentari eejatzi Jesús, rootaki omatantakari ikami. Aripaete rotsinampaa-kiriri Kamaari. Tema otzimimo-witari rirori Kamaari ishintsinka ikoshekan-tayitariri ikaatzi kamayita-tsiri. <sup>15</sup>Ari ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo rookakaa-wentan-teeri athaawan-tayitawo kaamanitaantsi, kimiwaeta-nakami atzirita-nakityeemi kaamanitaantsi rootakimi omperayita-nakaemi. <sup>16</sup>Omaperotatyaa, kaarira Ronampiri Tajorentsi ipoka-shitaki Jeepatzii-totaa-rewo ineshironka-yiteeri. Aakaha ipoka-shitaki, icharini-yiteera awaejatziiteni Abraham.

<sup>17</sup>Rootaki ratziritan-takari ikimita-paakae aaka rirentzi-yiteera, ari okanta ithotyaaan-taawori rirori ikowa-piinta-witakari ithotyahaeromi Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. Tema rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani ipeyakotan-taawori ikaaripero-shire-witaka atziripaeni. Osheki ineshironkatan-taki rirori, ikyaaryootaki imatantaawori ithotyaa-haero rirori. <sup>18</sup>Tema ratzirita-paentzi rirori Jesús ikemaatsita-kaetakari, ikowashiryaa-kaawitee-takari. Rootaki imatantawori nimaeka ineshironka-yitee akaatzi ikowa-shiryaa-kaawaetee-teero kaari-perori-paeni.

### Riitaki Jesús awijiriri Moisés

**3** <sup>1</sup>Noyemijantzin-karite-paeni oeteshiretaa-rewo, nokantee-yemini pikaatzi ikaema-shireteemi Inkite-jatzi: Pikenkishiryaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, iitziri “Awentaani”. Riitaki kimitakariri apaani Otyaantaa-rewo, riijatzi ikimitakariri apaani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. <sup>2</sup>Ikantahanki apaani Otyaantaa-rewo ikyaaryoo-wentziro okaatzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikimita-kotakari awaejatziiteni Moisés, ikyaaryoo-wentakiniri isheninka-paeni rashiyitari Tajorentsi, iiteetakiri “Inampi-panko Tajorentsi.” <sup>3</sup>Roo kanteencha riitakira Jesús matzirori irioperotzi, rawijiri awaejatziiteni Moisés, tema riitaki wetsika-kiriri paerani. Oshiyawitawo ikanteeta-piintzi: “Pipinkathatero nopanko.” Tema kaari pankotsi ipinkatheeteri, tema riitaki ipinkatheete ashitawori ipanko. Jemperika itzimi wetsika-kirori pankotsi, riitaki riroperota-tsiri. <sup>4</sup>Riitaki ashitawo pankotsi jempe itzimi wetsika-kirori, ari ikimitakiro paerani Tajorentsi rowetsikan-tayita-kawori maawoeni. <sup>5</sup>Ikanteetzi:

Moisés kyaaryoo-wenta-kiriri isheninka-paeni iiteetziri “Inampipanko Tajorentsi.”

Roo kanteencha apatziro ikimi-witakari rirori apaani omperataarewo, ikenkitha-yiteero okaate awijatsini. <sup>6</sup>Riima Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira tomintariri ashitawori pankotsi, riitaki jewateeri ikaatzi ikimita-kaantee-taari pankotsi. Aritakira akaateeri aakapaeni irika-paeni iiteetakiri “Inampipanko Tajorentsi” aririka akyaaryoo-wenteeri, aminawokiteeri oyaako-tani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni kitejeri.

### Makoryaa-mentotsi rashitari Tajorentsi

<sup>7</sup>Iroka okantakiri Ishire tajorentsi:

Pikemaeri nimaeka Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi:

<sup>8</sup>Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shita-kinari paerani iñaanta-shireta-waetakina ochempi-mashiki

<sup>9</sup>Arira ikowakaa-witakina piwaejatziteni nowajankitaa-yiterimi, iñaanta-shireta-waetakina,

Iñaawitee-yakawoni noneshironkatakiri okaatzi 40 ojarentsi.

<sup>10</sup>Rootaki nokijan-tanakari,

Nokantaki: Ashi royiro itzimpina-shireta-waete,

Tee ranta-piintziro nokowakaeriri.

<sup>11</sup>Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

<sup>12</sup>Noyemijantzin-karite-paeni, paamaakowentyaa pipakayiri-kari Tajorentsi, Kañaanitatsiri. Eero pikaaripero-shireta-waetzi, eero pitheenka-shireta-waetzi.

<sup>13</sup>Roo kameethatatsi pikowaka-shireta-wakaa-piinteyaa poshire-yiteeyaari.

Peta-nakyaa-woota nimaeka ari okantyyaa eero ramatawitee-tantzimi

pantayiteero kaari-perori, rootaki kijoshireta-kaawaeteni. <sup>14</sup>Rooma aririka oejokiro-perota-neeayari Jeepatzii-totaa-rewo, roojatzi iweyaanta-paakyaawoni

kitejeri, aritaki añahaero itsipa-mintha-yitee. <sup>15</sup>Rootaki ikantan-teetari:

Pikemaeri iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shiwaeta-kinari paerani.

<sup>16</sup>¿Itzimikama pithoka-shita-kariri ikemataa-witakawo iñaani Tajorentsi?

¿Kaarima irika-paeni reewawentakiri paerani Moisés ipoñaakaakari

Apitantoniki? <sup>17</sup>¿Itzimikama ikija-piintakiri Tajorentsi okaatzi 40

ojarentsi? ¿Kaarima antapiinta-kirori kaari-perori, thonkaen-chari

ochempi-mashiki? <sup>18</sup>¿Itzimikama ikenkithata-koetaki ikanteetaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki?

¿Kaarima iiteetakiri piyathari-paeni? <sup>19</sup>Ari añiirori oeta kantakaan-

tzirori kaari rareeta-kaantee-taari, tema rootaki kantakaan-takirori tee

ikemijantee-yini.

**4** <sup>1</sup>Eenirowa otzimi ikashiya-kaakaeri aakapaeni okimiwitakawo rareeta-kaayiteemi imakoryaa-mentoki. Rootaki pipinkathatan-teeyaariri, otzimi-kari otzikawa-kimini eero pareetantaa.<sup>4.1-11</sup> <sup>2</sup>Tema akemayiteero aakapaeni Kameethari Ñaantsi, ari akimiyyitaari ikanta awaejatziteni paerani. Roo kanteencha tee inintaa-maetyaawo irika-paeni ikemako-yiwita-wakari, tema tee rawentaa-shireta-nakyaawo ikemayiwitakari. <sup>3</sup>Rooma aakapaeni awentaa-yitakari, aritaki rareeta-kaayitee imakoryaa-mentoki. Iroka ikenkithata-kotakiro imakoryaa-mento, ikantaki:

Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

Tema rootaki ikanta-kotziri Tajorentsi ithonka-kirowa paerani rantawaetaki owakira rowetsikan-takawori kepatsi. <sup>4</sup>Tema eenitatsi jempe okenkithatakota 7-atsiri kitejeri, ikanteetzi:

Iroka 7-atsiri kitejeri ari ikaatapaakiro rantawaeri Tajorentsi, makoryaapaaki.

<sup>5</sup>Iroka makoryaantsi roojatzira ikantakoe-tziri, ikantee-tziri:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

<sup>6</sup>Ari okantari. Rootaki itziman-tayitee-yaari makoryaa-shire-yitaa-tsini. Riima itsipa-paeni etayiwita-kawori, tee rareeyiteeyaa, tema tee ikemijantzi ikenkitha-witee-takanari Kameethari Ñaantsi. <sup>7</sup>Okanta awijaki paerani osheki ojarentsi, rapiiteero Tajorentsi ikenkithata-koteero otsipa imakoryaa-mento, iiteero “nimaeka.” Rootakira rojankinata-koteeri awaejatziteni David, ikantaki:

Pikemaeri “nimaeka” Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi:

Eero pikijo-shireta-waetzi.

<sup>8</sup>Ari imatakiromi paerani Josué imakoryaa-perota-kaayiteerimi awaejatziteni, eero rapiiteeromi Tajorentsi ikenkithata-koteeromi otsipa imakoryaa-mento. <sup>9</sup>Arira iyotziri eenitatsi oshiyakaa-wentachari imakoryaa-mento-perotee-yaari rashiyitaari Tajorentsi. <sup>10</sup>Rootaki roshiya-kaawentakiri paerani Tajorentsi imakoryaa-wentakiro rantawaeri ithonka-kirowa. Ari ikantee-yaari ikaate makoryaa-shire-yitaa-tsini aririka othonkae-yaari rantawaeri.

---

4.1-11 Iroka imakoryaa-mento, eenitatsi oshiyakaa-wentachari jaka. Paerani imakoryaan-takari Tajorentsi rowetsikakiro kepatsi, ikimita-kaantakiro “imakoryaa-mento” iroka 7-atsiri kitejeri imakoryaan-takari. Okanta ojamanitaki paerani, ishitoyee Judá-paeni janta Apitantoniki, 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitaki, roojatzi rareetan-takari kepatsiki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. Roojatzira iroka kepatsi iiteetakiri “imakoryaa-mento.” Iroka oshiyakaa-wentachari “Imakoryaa-mento” riitaki kemijantzinkari-paeni, tema eenitatsi kantatsiri: “Rootaki inkite imakoryaa-mento kemijantzinkari-paeni.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “Rootaki ‘imakoryaa-mento’ iroka awentaa-shiretani rowawijaako-shiretante Tajorentsi, tema tee okowa-jaantyya iñaashintsi-waeteetyaa rawijako-shiretan-teeyari.”

<sup>11</sup>Otzimatyeera akemaatsi-takowentee-yaawo areetan-teeyaari jempe amakoryaa-shire-yitee, oshiyayitaari-kari piyatha-yiteen-chari paerani. <sup>12</sup>Tema owañaantaniro iñaani Tajorentsi, shintsi-paantero okanta. Okimitawo ojataa-mento-tsi thoyempi-perota-tsiri apimeneteki, tee oshenkaa-kanta otoshireyitante roojatzi inthomoeki iipathan-tsiki. Roo maperotzirori iñaani Tajorentsi oshiyawaetaka otoshireta-tyeemi, ari okanta iyotakaan-tantawori ikenkishireteetari, ikowa-shiretee-tziri eejatzi. <sup>13</sup>Tema ikaatzi rowetsika-yitakiri Tajorentsi, tekatsira materoni romana-pithatyaari eero iñaantari. Tema Tajorentsi riyota-koteero maawoeni antayitakiri, riitaki aminako-yiteeroni eejatzi.

### Riitaki Jesús awijiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo

<sup>14</sup>Irika Jesús Itomi Tajorentsi, riitaki awija-perota-kirori inkite. Riitaki akimitakaantyyaa Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Rootaki oejokirotan-tyaariri awentaa-shireteyaari, ikemaetakae akantaki: “Nokemijanteeri Jesús.” <sup>15</sup>Tema irika Jesús ikimitari Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo, rootaki ineshironka-yitan-teeri otzimi-rika pomeentsitzi-moyiteeni. Tema paerani tzimawitaka rirori ikowa-shire-witakari, ari ikimita-kotee aakapaeni añaayitzirowa awijimo-yiteeri. Roo kanteencha teera ikaariperotaa-paentzi eepichokiini rirori. <sup>16</sup>Rootaki awentaan-tyaariri amanapiinteeri Jesús, oshiyakaan-teero aatashiretaa-tyeerimi jempe ipinkatha-ritee. Aritaki ineshironka-yitee, ari ikaminthaa-yitee akowityaa-shireta-waete-rika.

**5** <sup>1</sup>Tema Tajorentsi owakiriri paerani Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Riitaki kantako-wenta-yiteerini atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri. Riitaki taayiteeroni ratsipeta-kaani rashita-kaetariri Tajorentsi. <sup>2</sup>Tema atziri irika Ompera-tajorentsitaa-rewo, otzimi-motziri rirori pomeentsitzi-moyitariri. Rootaki riyotan-tawori ramatsinka-wentari tzimpina-shireta-waeyita-tsiri atziri-paeni ikaatzi pokashitziriri, ikaatzi majontzi-shire-yitatsiri eejatzi. <sup>3</sup>Imatzitawo rirori itaawenta ratsipeta-kaani ikini ipeyakoe-teniri ikaaripero-shireta-waetzi, rantziro rirori ikimita-piintziniri atziri-paeni. <sup>4</sup>Tekatsira Ompera-tajorentsitaa-rewo kowakashywaeta-chani apaniroeni rompera-tajorentsita, tema Tajorentsi owayitziriri, ikimitakiri rowakiri paerani awaejatziteni Aarón.

<sup>5</sup>Ari ikantakari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira kowashiwaeta-chani apaniroeni roshiya-kotaari Ompera-tajorentsitaa-rewo rajahaa-wenta-waetan-tyaari. Tema riitaki Ashitariri Tajorentsi matakirori, ikantziri:

Notyomira eeroka,  
Naakataki pipaapa-tentanaa nimaeka.

<sup>6</sup>Ipoña ikantaki eejatzi:

Eeroka ashi oyironi pompera-tajorentsitaa-rewote,  
Pikimityaari ikantaka paerani Melquisedec.

<sup>7</sup>Tema paerani ratzirita-paentzi Jeepatzii-totaa-rewo, riraaneentaka ramanapiintziri Tajorentsi, icheraaperotaki ramanari. Tema eenitaa-witacha Tajorentsi ishintsinka, ari okantakimi rookakaa-wentero eero rowamaan-teetari. Tema pinkatha-tajorentsitaniri irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikemakiri Tajorentsi ikowa-kota-kiriri. <sup>8</sup>Okantawitaka irika Jeepatzii-totaa-rewo riiwitaka Itomi Tajorentsi, ikemaatsita-paenta. Arira iñiirori jempe okanta ikemijanteetzi. <sup>9</sup>Ikanta ithotyaa-kahae-takiri ranteri, arira omatakari rowawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijanteerini, ashi rowayiteero rawijakotee. <sup>10</sup>Ari okantakari, Tajorentsi ompera-tajorentsita-kaariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okimitakawo jempe okanta rompera-tajorentsita-kaariri paerani Melquisedec.

### Ikenkithata-koetziro aririka okaero awentaa-shiretari

<sup>11</sup>Eenitatsi osheki nokowawitari niyoteemiri jempe ikanta-kota irika. Roo kanteencha osheki opomeentsita nomatemiro, tema pikijoshireyitatzi, ojamani okantayaa pikemathatan-tyaawori. <sup>12</sup>Tema aritaki ojamanitakira, noshiyakaantaki eerokataki yotaanta-yitanaa-tsinimi. Roo kanteencha eeniro pikoyiro iita yotaayitemini eeroka-paeni, roojatzi rapiiteetemi etayitawori riyotaan-teetziro iñaani Tajorentsi. Okimiwitakawo jempe ikantee-tziri apaani ithotahae-tziri, tekira okante iipaeteri kijori owanawontsi. <sup>13</sup>Ari pikantakari eeroka-paeni, kimiwaeyitakimi eencha-niki ithotahae-tziri, tema tekira piñaanta-piinta-yityaawo piyotan-tyaawori kameetha-shireta-kaanta-tsiri. <sup>14</sup>Riima ikimitakariri owayita-kawori kijori owanawontsi, riyyitakira ikaatzi ñaanta-piinta-kawori, tee opomeentsitzi-motari riyoteero kameethata-tsiri eejatzi kaariperota-tsiri.

**6** <sup>1</sup>Otzimatyee niyaata-kaero niyotaa-perotemiro otsipa jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Teera okameethatzi napiipiintemiro okaatzi piyotzi-tayitakari eeroka-paeni. Tema riyotahae-takimiro ookaee-tziro kaari-perori kaamani-shireta-kaanta-tsiri. Riyotahae-takimiro eejatzi rawentaa-shiretee-tanaari Tajorentsi. <sup>2</sup>Riyotahae-takimiro eejatzi omitsiryaataantsi, eejatzi oteya-patzii-totaantsi, eejatzi raña-kahae-teeri kamayita-tsiri, opoñaashityaa rowajankitahae-teeri kaari-pero-shireri. <sup>3</sup>Rootakira aatakaan-tyaawori paashini-yitatsiri niyoteemiri, ikamintha riitaki Tajorentsi shineteeroni. <sup>4</sup>Okantashitzimaetyaa eero aminaashi-waeta pikematha-yiwita-wakari, itajonka-wenta-witee-takimi, ojeeka-shire-witan-takimi Ishire tajorentsi, <sup>5</sup>piñaayi-witakawo okameethatzi-motzimi iñaani Tajorentsi, piñaayi-witakawo eejatzi ishintsinka rooñaawontayiteeri paata. <sup>6</sup>Tema ikaatzi ñaayiwita-kawori ishintsinka, opoñaashita rookaeteero ikemijanta-witakari, eerowa imateero ipiya-shiretee rookan-



teeyaawori iyaari-peronka. Ikimiwitakawo riityakimi apiiteeroni ikenta-kota-kaanteerimi Itomi Tajorentsi, ikimiwitakawo riimi apiiteeroni itheenki-mawaeteerimi jempe ipiyotee-yakani atziri-paeni. <sup>7</sup>Poshiya-kowitakawo okantahanki apaani owaantsi irenka-pathatziri inkani, aririka ipankitan-teetyaawo, rootakirika shookayiteen-tsinu pankirentsi pinawon-tsita-tsiri, riira Tajorentsi tajonka-wenta-kiriri pankita-kirori. <sup>8</sup>Rooma roorika yoshiita-chani oshookaki kitochee, eejatzi incharishi, teera okameethatzi, kija-shiretanaka pankita-kirori, itaayii-teero paata.

<sup>9</sup>Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, niyotzi eero pikimita-kotawo okaatzi noshiya-kaawentakiri, tema niyoteeyini naaka pantaneero kameethari owakira rowawijaako-shiretee-takimi. <sup>10</sup>Tema tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramaakiteemiro pantayitakiri eeroka-paeni, petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari Rirori, eekiro piyaata-kaatziro petakoyitari.<sup>b</sup> <sup>11</sup>Rootakira nokowako-yiteemiri, ari pikanta-piinta-tyeeyaa poñaahan-teero pikyaaryoo-shire-yitee, roojatzi omonkaa-yitan-teeyaari okaatzi poyaako-wentee-yirini. <sup>12</sup>Rootaki eero pipera-shiretan-tawaeta eeroka-paeni, tema rootaki kameethatatsi poshiya-koyityaari ikaatzi oejokirotaawori ikemijantanee, ikaatzi oetziñaarikota-naawori. Tema riitaki aayiteeroni ikashiya-kahae-takiriri.

<sup>13</sup>Tema paerani owakira Tajorentsi ikashiya-kaanta-kariri awaejatzitani Abraham, tekatsira apaani materoni ipaeryeeniri iwaero Tajorentsi riyotan-tyaari omaperotatyaa imonkaa-waenite. Tema apatziro ipaeryaaka iwaero Tajorentsi, <sup>14</sup>ikantakiri Abraham:

Omaperotatyaa notajonka-wentemi Naaka,  
Naaka sheniteerini picharinitee-yaari.

<sup>15</sup>Teera rathawaa-waenita-tyeeyaa awaejatzitani Abraham, ramatsinkawentaka, ari okanta iñaanta-kawori ikashiya-kahae-takiriri. <sup>16</sup>Tema aririka ikowa-piinte atziri-paeni riyote kyaari-pero-rika omatyaa ikashiya-kaantziri, ipaeriuro iwaero itzimi-rika awijiriri rirori, ari riyoteete omaperotatyaa imonkaa-waenite. <sup>17</sup>Ari oshiyawae-witakawo okaatzi rantakiri Tajorentsi, ipaeryaaka Rirori riyotan-teetyaari maperori omatyaa ikashiya-kaantakiri. Tekatsi kanteroni ipaashinita-kaero okaatzi ikenkishiyaakari ranteri. <sup>18</sup>Ari okanta otziman-tanakari apite kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Rootaki omatantari iyotee tee itheeya-nita Tajorentsi, rootaki poemoshirenka-shire-peroteeri aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo Rirori, iyotzi ari omonkaateeyaa oyaako-yitziri.<sup>c</sup> <sup>19</sup>Rootaki oyaako-yitakiri roshiya-kaawentee-tziri jaka

---

<sup>b</sup> 6.10 rashiyitaari = kiteshireri    <sup>c</sup> 6.18 Tema eenitatsi apite kanta-kota-chari jaka kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Iroka etawori: “Tajorentsi tee itheeya-nita, aritaki omatakyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri.” Iroka apiteta-tsiri: “Tekatsi paashinita-kahaeroni ipaeryaaka apaniroeni iwaero Tajorentsi, tema tekatsi awijerini rirori.”

oshiyawo apaani tenari ayeentzirori antawo pitotsi eero amaantanta. Ari okimitari oyaako-yitakiri, ayeenta-shire-peroyitee. Rootaki kantakaawori oshiya-kotan-tyaariri kyaatsiri itantotee-tantawo tonta-maeta-tsiri. <sup>20</sup>Ari añaashireyitziro aakapaeni kantacha akyaayitee janta oshiyakawo tontamawota-tsiri, aririka oyaampoyirita-neeri Jesús roshiya-kaawentee-takiri kyahaen-tsiri janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri. Tema riitaki Jesús roshiya-kaawentakari paerani Melquisedec. Riitaki Jesús Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo nimaeka, ashi rowaero rirori.

### Rompera-tajorentsinka Melquisedec

**7** <sup>1</sup>Tema irika Melquisedec, riitaki pinkathari-wentan-teentsi paerani Aapatziyaweniki, rompera-tajorentsita irika Inkite-jatzi Tajorentsi. Riitaki tonkiyota-waariri paerani awaejatziteni Abraham ipiyantaari ithonkakiri rowayiritari itsipa pinkathari-paeni, ikaminaawaeri itajonka-wentee-tantyaariri. <sup>2</sup>Riijatzi ipaki paerani awaejatziteni Abraham owaahawontsi okaatzi raapithatan-takiri rowayiritaha. Tema irika Melquisedec, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari iwaero. Iroka etawori oshiyakaa-wentari: “Pinkathari kameetha-shireri.” Iroka apiteta-tsiri oshiyakaa-wentari iwaero ipinkathari-wentan-tzira Aapatziyaweniki: “Pinkathari jeekakaan-tatsiri kameetha.”<sup>7.2,4-6</sup> <sup>3</sup>Tee riyotee-tziro iwaero ashitariri, tee riyoteetzi eejatzi itzimi iwaejatzi-tetanakari. Kimiwitaka tee otzimimi jempe ipoñaanaka jempe ithonkaka, roshiya-kotakari Itomi Tajorentsi, ashi royro rirori Rompera-tajorentsitaa-rewotzi.

<sup>4</sup>Ari añirori riiperori irika Melquisedec. Tema irika Abraham awaejatziteni aakapaeni, riitaki ipaki paerani okaatzi raapithatziriri pinkathari-paeni rowayiri-yitakari. <sup>5</sup>Rootaki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri paerani asheninkani Levi-paeni. Iitziri apaani ikaatzi tzimi-motziriri asheninka otzimi-rika okaate 10, tema rootaki riyota-kotziri Ikantakaan-teetaniki okaate rantayiteri Ompera-tajorentsitaa-rewo. Rootaki rametee-yarini tema irikaete icharinita-nakari eejatzi Abraham. <sup>6</sup>Riima Melquisedec kaari isheninka Levi-paeni, tee riyotzimaeta iita charinitariri. Roo kanteencha irika awaejatziteni Abraham, ikashiyakaa-peroe-takiri paerani, riita-kira pakiriri Melquisedec apaani kaatatsiri 10 raapithatan-takiri rowayiritaha. Ipoñaashita irika Melquisedec ikaminaakiri itajonka-wentee-tantyaariri awaejatziteni Abraham. <sup>7</sup>Omaperotatyaa ikanta-piinteetzi: “Itzimi-rika tajonka-wentan-tatsiri, rawijirira itajonka-wentziri.” <sup>8</sup>Itzimi-rika

---

<sup>7.2,4-6</sup> Iroka okanta-kota ipakiriri paerani awaejatziteni Abraham irika pinkathari Melquisedec. Aririka raapithateri rowayiritani Abraham okaate 10, apaani rashitakaeyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatan-takiri, otzimi-rika 10, apaani rashitakaeyaari Melquisedec.

iitziri apaani kaatatsiri 10 jaka kepatsiki, atziri irika, kaamaneri. Riima Melquisedec, kimiwitaka kañaaniri rirori. <sup>9</sup>Roojatzi rantakiri Leví-paeni, ipashita-piinteetari. Tema kimiwitaka riitakimi pinakowentan-tatsinimi, rootaki rantakiri awaejatziteni Abraham, <sup>10</sup>retanakawo ipinako-wentantaki paerani ipashitakari Melquisedec itonkiyotan-tawaariri ipiyaawo rowayirita. Tekiraata itzimanakiita asheninkani Leví, tema ipinako-wentan-tzitaka awaejatziteni Abraham.

<sup>11</sup>Paerani ikaatzi Ompera-tajorentsitaa-rewota-tsiri, icharini-paeni asheninkani Aarón irika, riitaki iiteetziri “Leví-paeni.” Ari okanta Ikantakaan-teetakiri. Roo kanteencha irika-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, tee imatziro rowameetha-shiretante. Ari imatakiromi, eero rojankinata-koeteemi itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimitaariri irika Melquisedec, kaari icharinitari Aarón. <sup>12</sup>Omaperotatyaa itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kaari icharinitari asheninkani Aarón. Rootaki inashitan-teeyaari Ikantakaan-teetani, omatantyaari itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo. <sup>13</sup>Tema irika ikenkithata-koteetakiri kimitariri Melquisedec, kaarira icharini-paeni asheninkani Leví, itsipajatzi-paenira irika, tee itzimaa-jeetzi apaani isheninka rompera-tajorentsitaa-tyaari.<sup>d</sup> <sup>14</sup>Irika kimitakariri Melquisedec, riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, icharinitakari asheninkani Judá. Tema rojankinariki paerani asheninkani Moisés, tee oshinetantsita rompera-tajorentsitaa-rewote icharini-yitari Judá.

<sup>15</sup>Ari ayotako-perotziro otzimatyee ipoki itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimityaarini Melquisedec. <sup>16</sup>Irika itsipa pokatsini, iinashityaa, otzimi-moteri ishintsinka, eero ikaamanitee. Riitaki awijiriri itsipa-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo ikenkithata-koetakiri paerani Inintakaan-teetaniki, icharini-yitari Leví. <sup>17</sup>Tema riitaki ikenkithata-kotee-tziri, ikanteetzi:

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitaa,

Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

<sup>18</sup>Ari okantari, tema okaatzi Ikantakaan-tawitee-takari, otzimatyee rookaeteero, tee omatziro owameetha-shiretante, eenitatsi kowityaa-chari. <sup>19</sup>Tema tekatsi apaani owameetha-shirete Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha otzimaera otsipa poyaataawori, rootaki matakaa-yiteeroni okaaki-shiretee-yaari Tajorentsi, tema rootaki oyaakoyiteeri.

<sup>20</sup>Rootaki ikashiya-kaeta-kaeri Tajorentsi, riitaki paeryeencha iwaero riyotan-teetyaari omaperotatyaa omonkaatyaa. <sup>21</sup>Riima itsipa ompera-tajorentsitaa-tsiri, teera ipaeryaa-wentyaari Tajorentsi rowantee-takariri irika-paeni. Tema itsipa paeryaa-wentakiri, ikantakiri:

Riitaki Tajorentsi paeryaa-wentzimiri, tee roepithoka-nitziro iñaani.

<sup>d</sup> 7.13 rompera-tajorentsitaa-tyaari = ikaatzi antawaeta-tsiri janta taapoki-mento-tsiki

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsisee,  
Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

<sup>22</sup>Ari okanta, riitaki Jesús yotakaa-yiteerori nimaeka omaperotatyaa omonkaateeyaa okaatzi ikashiyakaa-teetakiri, rootaki awijakirori otsipa etawita-nakawori paerani ikashiyakaan-teetziri.

<sup>23</sup>Tema oshekiwitaka paerani Ompera-tajorentsitaa-rewo. Tema ikama-piinta-yitaki irika-paeni, tee omatyaa riyaaata-kaero rantayiterimi, otzimatyee itzimi itsipa poyaaate-yaarini. <sup>24</sup>Riima Jesús, kañaaniri rirori, ashi rowaero Rompera-tajorentsisee. <sup>25</sup>Ari okanta, riitakira Jesús owawijaako-shireteerini ikaate okaaki-shiretee-yaarini Tajorentsi, ikantako-wenta-piinteeri.

<sup>26</sup>Riitakira Ompera-tajorentsitaa-rewo akowityaa-witakari. Iroka ikantari rirori: Itajorentsi-shiretzi, ikameetha-shiretzi, ikite-shiretzi, tee ijeekimo-yiteeri kaari-pero-shireri, rawija-peroteero inkite. <sup>27</sup>Irika Jesús tee ikimityaari Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo paerani. Tema aririka itayiniri atziri-paeni ratsipeta-kaani, retatapiitawo rirori ikowa-kotziri Tajorentsi ipeyakota-wakiri ikaaripero-shiretzira. Riima Jesús ithotyaaakiro maawoeni, imonkaatakiro ishinetaka paerani rirori ikimita-kotyaaari ratsipeta-kaetani. <sup>28</sup>Ikaatzi Ompera-tajorentsita-kaayitziri Ikantakaan-teetani, atziri irikapaeni, shipeta-shireri, ikaamani-yitzi. Riima Itomi-perori Tajorentsi pokaentsiri awijakira paerani osheki ojarentsi, riitakira Rompera-tajorentsita-kaani Tajorentsi ipaeryaa-wentakari paerani iwaero rirori. Riitakira monkaata-kirori kameetha, ari okantetaa-tyeeyaani.

### Riitaki Jesús kantako-wentan-taatsi owakirantan- taari antzi-mota-wakahaantsi

**8** <sup>1</sup>Iroka otzinkami-perotari nokantakiri: Riita-kira Jeepatzii-totaa-rewo Ompera-tajorentsi-wenteeri, riitaki jeekaatsiri rakoperoki Pinkathari-perori, itsipataari ipinkathari-wentantee inkiteki. <sup>2</sup>Okimiwitaawo ari rantawaetemi tajorentsi-thaanteki, roo kanteencha teera rantawaetzi tajorentsi-thaanteki rowetsikakiri paerani atziri-paeni, tema inkiteki rantawaetzi ojeekira rowetsika-kaanteeri Tajorentsi. <sup>3</sup>Tema ikaatzi Ompera-tajorentsisee-tsiriri paerani, eenitatsi rashita-kaariri Tajorentsi, itayiniri ratsipeta-kaani. Ari ikimitakari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eenitatsi oeta rashita-kaariri Tajorentsi. <sup>4</sup>Roo kanteencha, tee okantawityaa Rompera-tajorentsisee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ijeekan-tawita-paentari kepatsiki, tee oshineta-kaantziro Ikantakaan-teetani, tema tee isheninkae-tetari rirori Leví. <sup>5</sup>Tema okaatzi rantziri irika-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo oshiyakaa-wontsi irokapaeni, tema eenitatsi inaashiretee-takari jempe okanteeyaa kyaari-perotaatsini janta inkiteki. Rootaki ikantee-takiriri paerani Moisés, jempe ikantyya rowetsikiro tajorentsi-thaante, ikantee-takiri:

Pikimita-kaantero powetsikiro, jempe okanta iñaashiretakea-takimiro ochempiki.

<sup>6</sup>Ari ikantaari Jesús Ompera-tajorentsitaa-rewo irika, rawijeeri Rompera-tajorentsitateari atziri. Tema Tajorentsi rowakiratee itsipa ikashiya-kaanteetani, riitaki kashiya-kahaeni Jeepatzii-totaa-rewo ikantako-wenta-yitee, rootaki awija-kirori okaatzi ikashiya-kaanta-witee-takari paerani, rootaki awijeerori etakawori ikashiya-kaantee-takiri. <sup>7</sup>Tema eenitatsi kowityeen-chari etakawori ikashiya-kaantziri kaari imonkaateetzi, rootaki okowantakari otzimi otsipa owakirari, poyaatee-yaawoni. <sup>8</sup>Iroka kowityeen-chari, tema ikanteetaki:

Ikantzi Awinkatharite:

Paminiro okaate awijatsini paata,  
Eenitatsi owakirari nokashiya-kahaeriri Judá-paeni,  
aritaki nomateero nashita-kahae-yaari maawoeni Israel-paeni.

<sup>9</sup>Eero okimitaawo nokashiya-kaakiri iwaejatziteni.

Tema paerani nokimita-kaantaari nakathata-tyeerimi,  
Naakami jewatee-rinimi nomishitowan-taariri Apitantoniki.  
Tee imonkaa-tzimaetawo nokashiya-kaakiriri,  
Rootaki nokan-taawori naminakowentziri.  
Ari ikantaki iñaawaetaki Pinkathari.

<sup>10</sup>Rapiitakiro iñaawaetaki, ikantzi:

Iroka owakirari nokashiya-kaakiriri paata icharinitee-yaari Israel:  
Ari niyoshireta-kaayiteeri kameetha okaate rantayiteeri.  
Okimiwityaawo nojankina-shiretaa-tyeenirimi Nokanta-kaantani,  
Naaka ikimita-kaantee Itajorentsita,  
Riityitaki nashitee-yaari Naaka.

<sup>11</sup>Tee okowa-perotyaa riyotaa-wakaa-waeteeyaa,

Apatziro ikantayiteeri isheninka: Piyoshire-peroteeri Awinkatharite.  
Tema maawoeni riyotee-teena.  
Ari riyoyiteena riiperori-paeni eejatzi ashironkaenkari-paeni,  
maawoeni.

<sup>12</sup>Osheki noneshironkateeri ikaaripero-shire-yitaki,

Ari nopeyakoteeniri.

<sup>13</sup>Tema iiteetakiro “Owakirari Ikashiya-kaanteetani,” ari iyotakoe-tzirori iroka etawita-kawori, kimiwitaki paejatotakimi iroka. Tema okaatzi paejatoteen-tsiri, rooteentsi opeyeeyaa.

**9** <sup>1</sup>Okanta iroka etakawori ikashiya-kaanteetani, rootaki ikantakaan-takiri Tajorentsi riyotee-tantyaari jempe ikanteetyaa ipinkathee-teeri. Ari okenkithata-kotari Tajorentsi-thaante jempe ipinkathee-teeri. <sup>2</sup>Iroka Tajorentsi-thaante, apinakite okaatzi itantotee-takiro. Janta okimo-nakitzi jempe ikyaa-piinteetzi, ari rowaetakiri ootamentotsi, menkochaa-nikiki, eejatzi tajorentsita-tsiri owanawontsi.

Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki.”<sup>3</sup> Rooma inthomoeki, jempe ithata-shitee-takiro tontamawori, ewonki-nakitzira. Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki-perori”<sup>4</sup> Ari ojeekiri itaanta-piintee-tawori kajanka-pathari, ari ojeekiri eejatzi Tajorentsi-moko. Riitakira ooro rahaetzi rowetsikae-tziro iroka. Ari owakotari inthomoeki epichokiini ikantee-tziri “Iitaka” rowetsika-ñakita-shitee-takiro ooro. Ari rowaeta-kirori ikotzi Aarón shookaen-tsiri paerani, ari ojeekitari eejatzi mapikota jempe ojankinataka ikashiya-kaanteetani.<sup>e</sup> <sup>5</sup> Okanta jeñokiini otapaki Tajorentsi-moko, ari rowaetakiri rowetsikae-tziri roshiya-kaawo ronampiri Tajorentsi, riitaki otsimankan-takawo ishiwanki otapaki Tajorentsi-moko. Rootaki iiteetziri “Neshironka-mentotsi.” Roo kanteencha eerowa niyaata-kaero nokenkithata-kotemiro jempe okantayita apani-paeni.

<sup>6</sup> Tema rowetsikae-takiro maawoeni iroka-paeni. Osheki ranta-piintakiri Ompera-tajorentsitaa-rewo janta Tajorentsi-nakiki, ari rantayitzirori ipinkatha-tajorentsitantari. <sup>7</sup> Rooma inthomoeki Tajorentsi-naki-peroriki, apatziro ishineteet-tziri ikyee Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Apawo-jatzira ikyaa-piintzi ojarentsiki. Aririka ikyaaki janta, raanaki rira piratsi itsikirijan-tyaawo Neshironka-mentotsi. Ari okantayaa ineshironkatan-tyaariri Tajorentsi, eero rowajankitaa-wentantari iyaari-peronka. Ari ikimitaa-yitziriri eejatzi atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri okantakaawo tee riyowae-tamatsitzii rirori. <sup>8</sup> Ari okanta, eenitatsi iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, iroka okanta: Paerani otziman-tawitari Tajorentsi-thaante, tee okanta ikyaayite atziri-paeni janta Tajorentsi-naki-peroriki. <sup>9</sup> Iroka okanta-kota: Apaani atziri amayitziriri ratsipeta-kaani rashita-kaeyaariri Tajorentsi, teera roo kantakae-yaarini ipinkatha-shire-perotan-tyaariri Tajorentsi. <sup>10</sup> Apatziro itziyitee-yaawo owanawontsi, imiriteetziri, romitsiryaayita-piinteyaa. Rootaki imonkaateete ikantakaan-teetakiri koñaayita-tsiri, rootaki imonkaateete roojatzi rowakirata-kaantee-yaawori Tajorentsi ikashiya-kaanteetani.

<sup>11</sup> Ikanta ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki oshiyawitariri Ompera-tajorentsitaa-rewo. Teemaeta ikyee Tajorentsi-pero-nakiki, rowetsikani atziri-paeni. Apatziro ikyeeri rirori inkiteki, jempe anintahaeyaa paata. Rootaki oshiyakaa-paeri Tajorentsi-naki-perori, kaarira atziri wetsikironi. <sup>12</sup> Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo tee ikimitaari Ompera-tajorentsitaa-rewo atzirita-tsiri kyaa-piinta-witachari Tajorentsi-naki-peroriki raanaki rira piratsi. Tema riitaki shinetashiteencha rowamaeteri rapata-paentero rira, ikini inahaeteero maawoeni ashi rowaero rawijako-shire-yitee.<sup>9,12-13,19</sup> <sup>13</sup> Oshiyakaa-wentziro aririka okameethatzi-moteeri Tajorentsi rira piratsi, eejatzi ijamampote,

<sup>e</sup> 9.4 Iitakama = maná 9.12-13,19 piratsi = cabra, vaca

kimiwitaka rootakimi kitewathata-kaerini atziri antakirori ipinkae-tziri. <sup>14</sup>Rooma rira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki thotyaa-kirori pikite-shiretan-tayitaari. Tema ikimitaha rirori tekatsi oetyaa ikinakaa-shityaari, riijatzi shinetashiteen-chari rowaeteri, okantakaakari Ishire tajorentsi. Riitaki oshetapithatee-mirori pikenkishiryaaari kaari-perori, tema pantayitakiro kaamanita-kaanta-tsiri. Tema otzimatyee pantayiteero okaatzi ikowakaemiri Tajorentsi, Kañaaniri.

<sup>15</sup>Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rotyaantakiri Tajorentsi ikantako-wenteeri atziri-paeni, ari okanta rowakirata-kaantaawori ikashiya-kaanteetani. Iroka okanta-kota owakirari ikashiya-kaanteetani, otzimatyee ikami apaani, ari okantyyaa rawijakotan-teeyaari piyathata-kawori etawori ikashiya-kaanteetani. Aritaki iñahaeteero ikashiya-kaakaero paerani kañaanite. Iroka ikashiya-kaanteetani, ariwaetaki apaani jankina-rentsi jempe okenkithata-koyita okaatzi rashiteetari, okenkithata-koyitziri eejatzi ashiiyitee-yaawoni aririka ikama-yitaki ashitaaniri. <sup>16</sup>Roo kaari riyoperotee-tanta itzimi aayiteroni okaatzi rashita-kaetan-takari, apatziro riyoteetzi aririka ikamaki ashitaaniri. <sup>17</sup>Eenirorika rañii ashitaanari, eero ipiteetari ikashiya-kaetzi-riri rashitee-yaawo. Apatziro ipaeteeri aririka ikamaki. <sup>18</sup>Ari okantari, retantee-tanakawori etawori ikashiya-kaanteetani, eenitatsi iita kamaentsiri, rira retantee-tanakari. <sup>19</sup>Paerani ithonkakiro Moisés iñaanata-kiniri atziri-paeni Ikantakaanani, raaki rira piratsi, itentaakiro nijaa, raaki inchashi-mpoki, rankowiitaki kityonka-mawota-tsiri, itsikirijan-takawo jankinateen-chari, ari ikimita-kiriri eejatzi atziri-paeni.<sup>f</sup> <sup>20</sup>Ikantakiri:

Iroka iraantsi rootaki ooñaawonta-peroteroni ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, rootaki ikantakaan-takiri.

<sup>21</sup>Itsikirijan-takawo eejatzi iraantsi janta Tajorentsi-thaanteki, ari ikimitaa-kirori okaatzi jeekatsiri inthomoeki. <sup>22</sup>Ari okanta, tema okimiwitaka aririkami itsikirijan-teetyaawo rira piratsi, imonkaata-neero Ikantakaan-teetziri, okimiwitaka roomi oetewathatan-tatsini. Tema eerorika otzimi iraantsi, eero ipeyakotan-teero Tajorentsi kaari-perori.

### **Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakirori rowawijaako-shiretantzi**

<sup>23</sup>Rootaki ratsipe-wentantari piratsi itahae-tziniri Tajorentsi kimiwitaka ikitewa-thata-kaanta-tyeemi. Rootaki kimitakawori okaatzi awijeen-tsiri inkiteki, rotyaantakiri Tajorentsi ratsipe-wentan-tyaa Jeepatzii-totaa-rewo, ikite-shireta-kaanta-yiteeri. Rootaki awijakirori ratsipe-wentan-tawitaka ipireetari. <sup>24</sup>Tema tee ikyyee Jeepatzii-totaa-rewo Tajorentsi-naki-peroriki rowetsika-matsitani atziri-paeni. Tema

<sup>f</sup> 9.19 inchashi-mpoki = isopo

rootaki oshiyakaa-wentacha inkiteki janta ikineera Jeepatzii-totaa-rewo, ikantako-wenta-yitee ijeekira Tajorensi. <sup>25</sup>Tema tee rapiipiinta-paentziro Jeepatzii-totaa-rewo ikama-wentantzi. Ari inashiyitaari rantziri Ompera-tajorensitaa-rewo kyaawita-piinta-chari apawo-jatzi ojarensiki Tajorensi-naki-peroriki. Teera riitaki ashityaawoni rira ijakoteetziri. <sup>26</sup>Arimi roshiyarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi Ompera-tajorensitaa-rewo, osheki rapiipiinteromi ikamawentante. Arimi retanakyaawo ikemaatsi-wentan-tyaami owakira owetsikan-takari kepatsi. Tema apawo-jatzi ikamawentanta-paentzi ratsipe-wentantyyaa. ashi rowaero rotsinampahaero kaari-perori. <sup>27</sup>Roowaetaki ikantee-tziri: Maawoeni atziri apawo-jatzi okanta ikami, oponaashityaa ramina-koteeri Tajorensi. <sup>28</sup>Rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ikamaki ikemaatsi-wenta-kari osheki kaari-pero-shireri. Roo kanteencha eejatzi ikoñaatapae paata rirori, eero ikemaatsita-kaeta-waari, tema rowawijaa-koteeri ikaatzi oyaakoyiteeriri.

**10** <sup>1</sup>Rootaki Ikantakaan-teetani oshiyakawori aamparentsi. Tema okanta apaani aamparentsi tee otzimi owatha, apatziro riyoteetzi eenitatsira iita ashitawo raampari. Ari okantari eejatzi Ikantakaan-teetani, iyotaakae eenitatsi paata kameethataa-tsini. Tema ikantakaan-tani iroka Tajorensi ita-piintee-teniri ratsipeta-kaetani maawoeni ojarensiki, roo kanteencha teera owameetha-pero-shiretziri atziri-paeni antayita-kirori. <sup>2</sup>Arimi omaperotyaa owameetha-shire-perotante, ikaatzi mayitakiro arimi rooka-kiromi ikaaripero-waetzi, tema aritaki oeteshireta-kirimi, eero iyaatakaeromi okantzimo-shireta-waetari rantayitakiro kaari-perori. <sup>3</sup>Teera ari okantyyaa, rootaki ranta-piinta-witakari awijayitzira ojarensi-paeni, ita-piinta-yitziniri Tajorensi ratsipeta-kaani, ikenkishiryaa-kotawo iyaari-pero-shirenka. <sup>4</sup>Tema rowamaawita-piintari ipira-paeni rapatakaeri rira, tee othotyeeero opeyako-perotero iyaari-peronka atziri. <sup>5</sup>Rooma ipokantakari-ranki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki, ikantakiri Tajorensi:

Tee pikowae-ro eeroka ramae-teemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kaetzimiri.

Rootaki pikowa-peroteeri nokemijanteemi, pikanta-kakaawo otzimi-moteena nowatha.

<sup>6</sup>Teera apatziro inimotemi itahae-tzimiri ipireetari, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka irika-paeni.

<sup>7</sup>Nokante Naaka:

Tajorensi, nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka,

§ 10.4 ipira-paeni = toros, cabríos



Tema rojankinata-koetakina paerani.

<sup>8</sup>Pikenkishireero ikanteetaki jaka:

Tee pikowayi-teeri ramaeteemi ratsipeta-kahaetani eejatzi  
rashita-kahae-tzimiri.

Tee inimotzimi itahaetzimiri ipireetani, rashita-kahae-tzimiri  
okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka.

Roo kanteencha, ¿kaarima ikantakaan-teetziri iroka? <sup>9</sup>Anjatyaa  
pikenkishireero otsipa ikantee-takiri:

Nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka,  
Iroka apiiteen-chari ikantee-takiri, opoyaatawo etanakawori paerani.  
<sup>10</sup>Tema ikowaki Tajorensi roete-shire-yitee aakapaeni. Aritaki imatakiro  
rotyaantan-takariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ishinetakiro iwatha  
ratsipeta-kowentan-teeyaa, ikamawenta-paenteri maawoeni atziri-paeni.

<sup>11</sup>Paerani, maawoeni Ompera-tajorensitaa-rewo raminiri Tajorensi  
rashita-kaariri, rapiipiintziro kitejeriki itayiniri ratsipeta-kaani. Teemaeta  
imatziro rokakaanta-perotero kaari-perori. <sup>12</sup>Rooma Jeepatzii-totaa-  
rewo, apawo-jatzi ishinetaka ratsipetyaawo iyaari-peronka atziri-paeni,  
roojatzi ijeekae rakoperoki Tajorensi itsipataari ipinkathari-wentantzi,  
<sup>13</sup>ari ijeeki royaawenta roojatzi rotsinampaan-teeyaariri ijaneentani  
ikimita-kaantari imakoryaa-kitzi-mento.<sup>h</sup> <sup>14</sup>Rootakira rantanta-kawori  
apawo-jatzi ikamawentan-takiro iyaari-peronka atziri-paeni, ashi rowaero  
roete-shire-pero-yiteeri. <sup>15</sup>Ari okantakari Ishire tajorensi iyotakaakae  
omaperotatyaa. Tema riitaki etakawo rojankinata-kaantaki:

<sup>16</sup>Tema iñaawaetaki Pinkathari, ikantzi:

Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani iñahaeteeri paata:  
Ari niyoshireta-kaayiteeri kameethari okaate ranteeteri  
Okimiwityaawo nojankina-shireta-tyeenirimi nokanta-kaantani.  
Nokenkishireta-kaakiri.

<sup>17</sup>Eekiro ikantatzii:

Ari nopeyakoteeniri ipiyathatakaha, rantayitakiro kaari-perori.

<sup>18</sup>Tema ipeyakotan-teero Tajorensi ikaaripero-shireteetzi, tee okowa-  
peroteeyaa rashita-kaetyaari Tajorensi ikaariperoetakira.

<sup>19</sup>Rootaki noyemijantzin-karite-paeni, tema rapatakiro rira Jesús  
Jeepatzii-totaa-rewo rowamaan-teeta-kariri, awentaa-shiretee-yaari  
Tajorensi, okimiwityaawo akyaatyeeemi Tajorensi-naki-peroriki. <sup>20</sup>Tema  
ratziritakira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantaari akyaayitee  
inkiteki, oshiyakaa-wenta-chari akyaatyeeemi ithatee-takirowa tonta-  
mawota-tsiri Tajorensi-naki-peroriki. Aaka omapoka-yitaawori iroka  
kaari imateetzi paerani, rootaki kañaanikaan-taatsiri. <sup>21</sup>Pimitaari  
nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo riimi Jewatziriri ompera-tajorensitaa-rewo

<sup>h</sup> 10.13 makoryaa-kitzitaantsi

akaatzi rashiyiteera Tajorentsi. <sup>22</sup> Ari okanta. Kyaari-perowa akanteeyaa atsipa-shiretee-yaari Tajorentsi, kyaaryoo akantyyaa awentee-yaari. Ikiteshiretakaa-yitee, eero akenkishiryaa-koyitaawo kaari-perori. Tema akimitakaantyyaa romitsiryaa tantatyeeromi nijaa kiteshaari. <sup>23</sup> Kijokiro owanakiro awentaa-shiretaa-ri, ikemaetakae akantaki: “Noyaako-tani irika Jeepatzii-totaa-rewo.” Tema irika kashiya-kaakaerori, kijokiro rowakae rirori. <sup>24</sup> Otzimatyyee akenkishiryaa-koteero jempe okantyyaa akowa-shireta-kaantyyaariri itsipa retakotantyyaa, rantayiteero kameethari. <sup>25</sup> Eero apakayiro apiyota-piintyyaa, tema eeniyitatsi ookaa-yitakirori. Tema otzimatyyee akowaka-shireta-kaeyaari akaateeyini. Eekiro aatatyyee antaneero ayoteera aritaki ipiye Jeepatzii-totaa-rewo.<sup>i</sup>

### **Ikamantee-tziriri antzirori ikowakashitaniki kaari-perori**

<sup>26</sup> Tema ayoteero kyaariperota-tsiri, aririka othataa-shitanakyyaawo oka-nakiro, eekiro aatakaatyero antayitero kaari-perori, tekatsi itsipa atsipeta-kowenteeni akaaripero-yitakira. <sup>27</sup> Tema ikamantee-tatyee athaawa-shirete rowajankiteetee, tema ithonkae-ri Tajorentsi itaayiteeri ikaatzi kijaneenta-kiriri. <sup>28</sup> Paerani, itzimi-rika piyathata-kyaawoni Ikantakaantani Moisés, tee ineshironkae-tziriri, rowamaeha-tziriri ikaatzi-rika mawa kanta-koterini. Ari rowamae-takiri eejatzi ikaate-rika apite kanta-koterini. <sup>29</sup> ¿Tema omaperotatyaa rowajankiteeteri maninta-kirori rantzi-mota-kaeri Itomi Tajorentsi? Tema okimiwitakawo raatzika-shiwaeteetawo kaari kameethatatsini, imaninta-shiwaetakawo rapatakiro rira ikamawentantaki. Ari itheenka-shireta-kirori rantzi-motan-tziriri Tajorentsi ikashiya-kaawitari roete-shireteeri. Ikaweya-waetakiro Ishire tajorentsi neshironkatantaniro. <sup>30</sup> Rooma aakapaeni ayotziri kanteen-tsiri:

Naakataki owajankitaan-tatsini,

Naaka piyakowentan-tachari.

Rootaki ikantakiri Tajorentsi. Ikanteetzi eejatzi:

Rowajankitaa-yitziri Tajorentsi ikaatzi rashitaari rirori.

<sup>31</sup> ¡kimitaka osheki ithaawa-shiretantee-takimi riyoteetee riita-takira owajankitaan-taatsini Kañaaniri Tajorentsi!

<sup>32</sup> Pikenkithashiryaa-kotyaa. Tema eerokayitaki paerani kemijanta-neentsiri, kimiwitaka pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Piñaawitakawo ikemaatsita-kaetakimi, roo kanteencha tekatsi eewokimini.

<sup>33</sup> Piñaayitakiro eejatzi ikijeetzimi, rowatsinahae-tzimi jempe ipiyoteeta. Poemoshirenka-yitakiri awijimo-yitziri okaatzi piñaakiri eeroka.

<sup>34</sup> Poemoshirenka-yitakiri ikaatzi romonkyaahae-takiri, piñaayitakiro eejatzi raapithee-takimiro tzimimo-yitzimiri. Roo kanteencha eekiro piyaatatyyee pikowa-shiretanaki, tema piyoteeyini okaate piñeeri paata,

<sup>i</sup> 10.25 ipiye = Ikitejerite Pinkathari

osheki okameetha-perotzi, ashi owaero. <sup>35</sup>Rootaki eero pookantawo okaatzi pawentaa-naari, tema osheki ipineeteemi paata. <sup>36</sup>Pamawetero pantayita-neero ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, ari okantyyaa piñaantee-yaawori ikashiya-kaakimiri. <sup>37</sup>Ikantzi Tajorentsi:

Eero ishenkaa ipiyantee-yaari okaakitzi-mateen-tsiri,  
Eero rojamanitzi.

<sup>38</sup>Tampatzika-shireri irika awentaa-shiretaari, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

Rooma aririka ipiya-shiretee, eero rinimota-kaanawo.

<sup>39</sup>Rooma aakapaeni, tee akimitari ikaatzi piyashireta-chari, riitaki ithonkaeri. Tema awentee-yaari aakapaeni, aritaki añaakiro añaashire-yitee.

### Awentaa-shiryaantsi

**11** <sup>1</sup>Iroka okanta-kota awentaa-shiryaantsi. Okimitatyaa aririka ikanta-shireteete: “Aritaki omatakyaa noyaako-tani.” Riyoshiryaaki aritaki omatakyaa ikoyiri, okantawitakyaa tekira iñeero.

<sup>2</sup>Rootaki rawentaa-shirenka awaejatziteni inimota-kahaeriri Tajorentsi.

<sup>3</sup>Rootaki awentaa-shirenka kantakaawori amatantawori akemathateero jempe okantaka rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi. Tema apatziro iñaawaetaki, matanaka wetsikanaka. Ari opoñaanakari owetsikanaka iñahaeteeri nimaeka kaari koñaata-tsini paerani.

<sup>4</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Abel kantakaari rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani, awijanakiro rashi Caín rashita-kaawita-kariri Tajorentsi. Rootaki ooki-motakari rashita-kaariri Abel. Ari ikantanaki Tajorentsi: “Kameetha-shireri irika Abel.” Okantawitaka ikamaki Abel, eeniro akema-kota-piintziri okimiwitaka roojatzi rañeemi rirori, rootaki kantakaawori ikemijantaki. <sup>5</sup>Roo rawentaa-shirenka Enoc kantakaari raantee-taariri, tee iñeetziri ikami. Tema inkiteki rahaeri Tajorentsi. Paerani eeniro ijeeki kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi: “Eerokaha inimotakaa-perota-kinari.”

<sup>6</sup>Tema kaari tzimatsini rawentaa-shirenka, teera inimotziri Tajorentsi. Aririka ikowaete riyoperoe-teeri Tajorentsi, otzimatyee ikemijantee, ikante: “Omaperotatyaa itzimi Tajorentsi.” Ikante eejatzi: “Ari imatakaa-yiteeri Tajorentsi kowaperota-tsini riyoteeri.” <sup>7</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Noé kantakaari rowetsikan-takawori antawo amaako-mentotsi rowawijaa-kotan-taariri isheninka-paeni rirori. Kyaaryoo ipinkatha-tajorentsita-nite rirori. Tema Tajorentsi kamantakiri okaate awijatsini kaari iñahaetzi paerani. Rootaki kowaperota-chari rowajankitahae-teeri jaawiki-jatzipaeni. Tema rawentaa-nakari Noé irika Tajorentsi, rootaki ikantan-takariri Tajorentsi: “Tampatzika-shireri irika Noé.”

<sup>8</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori ikemijantan-takariri Tajorentsi ikantakiri paerani ishitoyi inampiki riyaaero

otsipa nampitsi ikashiya-kaakiriri. Rootaki imatakiri Abraham, jataki, okantawitaka tee riyoteetzi jempe roshiretawo. <sup>9</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori imatanta-kawori inampitawo kepatsiki tee itzimapae isheninka janta. Ari ijeekakiri ipanko-shetatari mashitsimashi. Ari ikimitaakari Isaac, Jacob, tema riijatzi ikashiya-kaeta-kiriri. <sup>10</sup>Rootaki imatanta-kawori Abraham inampitawo, tema riyotzi ari ikaaŋaanite inkiteki. Kimiwitaka riitaki okantashiryaa-kawori nampitsi ikenkishiryaaakari Tajorensi, rootaki rowetsikakae-ri. <sup>11</sup>Ari okimitzitikari roori Sara, tzimae eentsite okantakaawo awentaa-shirenka. Tema antawopero-witaka, kaawita-paaka otzimi eentsite. Roo kanteencha, omateero tzimae eentsite, tema awentaa-shireta-nakari Tajorensi aritaki imatakiniro ikashiya-kaakiriri. <sup>12</sup>Ari ikantakari oemi Sara, ikowawitaka rantariperonkaki, rowaka-haeromi iina, ari okanta ishekitan-taari icharini-yitari, ikimitari ishekitzi ompokiro, ikimitawo impaneki oshekitzi nijaa-cheraaki. Omaperotatya isheki-perotee, tekatsi materoni riyoteeri ikaatzira ishekitzi.

<sup>13</sup>Maawoeni irika-paeni akenkithata-kotziri, ikamako-yitakiro rawentaa-shirenka, tee iŋaahaero okaatzi ikashiya-kaeta-kiriri. Apatziro rokantashiryaanakawo. Inteena ojeekaki inkite ikowa-shiryaakiri inampitee-yaawo. Rootaki ikantee-tantari: “Ajeeka-shiwaewita kepatsiki, kaarira anampi, akimitakari kaari tzimatsini isheninka-paeni.” <sup>14</sup>Tema ikenkitha-waeta-kotakiro awijeen-tsiri, ari ayoperotziri omaperotatya aminamineetzi otsipa nampitsi jempe inampi-perotee-yaawo kameetha. <sup>15</sup>Roomi ikenkithata-kote ipiyayiteemi inampiiteki jempe ipoŋaayitakawo paerani, aritaki imatakiro ipiyayiteemi. <sup>16</sup>Tema eenitatsi itsipa ikowa-perotakiri, awija-perotzirori iroka, tema janta inkiteki ikoyiro. Rootaki rowetsika-kiniriri Tajorensi rashi-paeni irika-paeni, tema tee ikaani-wentziri ikanta-piintakiri “Notajorensite.”

<sup>17</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori rashita-kaantyaariri Tajorensi rapintzite itomi, irika Isaac. Tema iŋaanta-tyaawo Tajorensi rawentaa-shirenka Abraham. Roowiteen-chami rapintzi-ryeerimi itomi, <sup>18</sup>okantawitaka ikantakiri Tajorensi:

Irika Isaac riitaki piŋaantee-yaari itzimae osheki picharinityaari. <sup>19</sup>Tema rawentaa-shiretakari Abraham irika Tajorensi, riyotzi aritaki rowaŋahaeri kamatsiri. Rootaki roepiyan-taariri Tajorensi itomi Isaac, tema riitaki oshiyakaa-wentakiro raŋahaetee. <sup>20</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Isaac kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wentante Jacob eejatzi Esaú, rootaki oshiyakaa-wentacha okaate awijayita-tsini paata. <sup>21</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Jacob kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wenteeteri apiteranki itomi José, tema iweshiryaa-wentaari rirori Tajorensi ikotzi-pookitan-takari ikami-matakira. <sup>22</sup>Rootaki rawentaa-shirenka José kantakaari ikantan-tanakari ikami-mataki,

ikantzi: “Aririka ishitowa-yitee Apitantoniki asheninka-paeni Israel-paeni, raminee jempe inampitee-yaawo.” Ikantaki eejatzi: “Otzimatyee rahaeta-neero paata notonki-pooki.”

<sup>23</sup>Rootaki rawentaa-shirenka ashitariri Moisés kantakaari romanantakariri reenchaanite owakira itzimapaaki, roojatzi ikaatakotan-takari mawa kashiri. Tema kameethaa-nikiri irika eenchaaniki. Tee ithaawantari ipiyathatyaawo okaatzi ikantakaan-takiri pinkathari.

<sup>24</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari kaari ikowanta icharinityaari pinkathari Faraón, okantawitaka rootaki rishinto pinkathari oemotan-takiri. <sup>25</sup>Tema rootaki ikowaki itsipatyaari atziri-paeni rashitari Tajorentsi, ari itsipatakari isheninka-paeni rowajankitaa-waetee-tziri, tee ikowaajee-rotzi inintaa-waetyaawo eepichokiini ikowa-shiyitari rirori. <sup>26</sup>Tema riyotaki Moisés rootaki kowaperotacha ikemaatsi-waetyaa rirori ikimitee-yaaha paata Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki awijirori oshekitzi-motziri rashaahawo Apitantonijatzi. Tema rootaki rokantashiryaakari ari ipineeteeriri paata. <sup>27</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari ishiyan-takari Apitantoniki. Teera rootaki ishiyan-takari ithaawan-tatyaari pinkathari rowajankiteeri, tema ikyaaryoo-wenta-tziro okaate rantakaeriri Tajorentsi, okimiwitakawo iñaawoota-tyeerimi Tajorentsi kaari koñaanita-tsini. <sup>28</sup>Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaawori imonkaatziro ikantakaan-teetakiro Anonkoryaantsi, itsikirijan-takawo iraantsi eero rowamaantari ronampiri Tajorentsi ithonkiri rantarite itomi-paeni Israel-paeni.

<sup>29</sup>Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imontyahaetanta-kawori Inkaari Kityonkaari, ranashitee-yanakani opiryaa-pathatanakira. Rooma imawita-paakawo Apitantonijatzi, piinkae-yakini riroripaeni. <sup>30</sup>Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imatanta-kawori rinki-rinkitakiro Kashiryaari okaatzi 7 kitejeri, roojatzi iñaantee-takawori opooka-thapitaki nampitsi. <sup>31</sup>Rootaki awentaa-shirenka Rahab kantakaawori oneshironkatan-takariri owayiri-paeni aminaantachari, ari okanta kaari otsipatantari piyathari-paeni ithonkae-takiri. Okantawitaka iroka Rahab mayempiro naawita.

<sup>32</sup>¿Nokenkithata-koterima itsipa-paeni? Eero nothotyaakotziri. Irika ikaateeyini: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, eejatzi Kamantan-taniri-paeni. <sup>33</sup>Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaa-yitaari okanta: Itzimantari otsinampaa-yiteeriri pinkathari-paeni, itsipa tampsatikatan-tatsiri, itsipa ñaayiteerori ikashiya-kaeta-kiriri, itsipa rookawitee-takari imooki maanitz, tee ratsikiri, <sup>34</sup>itsipa rookawiteetaka paamariki tee itahaa, itsipa romaaminthateetaki rowathee-terimi, itsipa ishintsita-kaetee, itsipa ñaaperotachari rowayirita, itsipa romishiya-yitaki owayiri-paeni

poñaachari otsipa nampitsi. <sup>35</sup>Eenitatsi tsinani ñaayiteeriri osheninka-paeni rañaayitee ikamawitaha. Roo kanteencha eenitatsi itsipa kamimayiteen-tsiri rompoja-waetee-takiri, tee rokana-nakiro rawentaa-shirenka ipakaan-teetyaarimi. Tema oyaakotakiro rañaa-pero-yitee paata, eero okimitawo añaawitaha nimaeka. <sup>36</sup>Eenitatsi itheenka-waetee-tziri opoñaashityaa ipajawaetee-takiri, itsipa roojotee-takiri roojatzi romonkyaantetakari. <sup>37</sup>Eenitatsi ompojeetakiri, itsipa itankae-takiri, itsipa rojatee-takiri. Eenitatsi itsipa anashinashi-waeta-chari apatziro ikithaa-matsitakari mashitsi-mashi, itsipa kowityaa-pero-waetatsiri, itsipa osheki aminaminee-takiri, itsipa ikemaatsita-kaetakari.<sup>j</sup> <sup>38</sup>Itsipa ikinawae-yitaki ochempi-mashiki, ochempiki, itsipa inampiyitakawo omooki. Tema riiyitaki kameethaperotatsiri irika-paeni rawijanakiri itsipa-paeni jaawiki-jatzi-paeni, eero omataa-jeeta amonkatziyan-tyaari irika-paeni.

<sup>39</sup>Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaawori okanta Tajorentsi iweshiryaa-wentan-taariri, okantawita tekira iñaayiteero ikashiya-kaayita-kiriri. <sup>40</sup>Tema rokantashiryaa-kawo Tajorentsi awijirori: Ikowa-kahaero aakapaeni atsipayitee-yaari irika-paeni, ikameetha-shireta-kaayitee maawoeni.

### Apatziro owashitaneeri Jesús

**12** <sup>1</sup>Rootakira añaashintsi-yitan-tyaari aakapaeni, okimiwityaawo oyiishitan-tatyeemi, oshiyakaantero eejatzi raminakoyiteemi jempe ipiyoteeyani matakirori rawentaa-shiretaka oshiyakoyiteeyaari aakapaeni. Tema amatantyaawori ashiyaperote, ookaneero ithaari amatsinka-kaeri ashiya. Rootaki oshiyakaa-wentachari ookiro ithaari aririka ooka-neero akaaripero-shireta-waetzi. Ari añiirori oetziñaarikotyaawo ashiya-yintee. <sup>2</sup>Ikimita shiyachari roetziñaarikotawo raminiro jempe raretyaa, ari akimitanee-yaari aakapaeni, oetziñaarikotaneeyaari Jesús awentaa-shireta-kaakaeri. Tema riitaki thotyaa-kaeroni awentaa-shiretani. Riitaki oshiya-koteeyaari, tema rokantashiryaa-kawo paerani rirori inintahaeyaa. Rootaki ramawetantakawori ikentako-witee-takarira, tee okantzimotyaari ipashiwentakaawaetyaa ikamawita-paenta. Tema jeekae nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentantee.

<sup>3</sup>Aririka akenkishireta-koteri Jesús jempe ikanta ramawetan-takawori rirori ikija-neenta-waetakiri kaari-pero-shireri, rootaki thaamenta-shireta-kaeni aakapaeni amawetan-tyaawori, eero okantzi-moneenta-shiwaetee. <sup>4</sup>Piñaa-shintsita-piintakawo eeroka-paeni kaari-perori pookaeromi, roo kanteencha tekira piñeero rowamahaetemi.

<sup>j</sup> 11.37 mashitsi-mashi = imashi owisha eejatzi cabra.

<sup>5</sup>Aamaashityaa pipeyakotakiro ishintsi-tan-tzimirow Tajorentsi jankinarentsi, ikimita-kaantzimi eerokami itomi-paeni, ikantzimi:

¡Notyomi! Eroo pimanintzirow aririka rowajankiteemi Piwinkatharite. Eroo okantzimo-neenta-waetzimi aririka ishintsi-temi.

<sup>6</sup>Tema riitaki retakotani Pinkathari ñaanta-piintakari, Maawoeni ikimita-kaantaari itomi, rowajankiteeri.

<sup>7</sup>Okaate awijimo-yitemiri nimaeka pikimita-kaantero Awinkatharite ñaanta-shiretzimiri. Tema ikimita-kaanteemi Tajorentsi eeroka itomi. ¿Tema rowajankitaa-piintziri itomi ashitaa-nita-chari? <sup>8</sup>Otzimatyee rowajankitee maawoeni Tajorentsi. Terika piñeero eeroka, kimitaka tekira itomintaperotzimi Tajorentsi, tema notyomi mayempiri eeroka. <sup>9</sup>Okimitaha itzimi koñaatzirow ashiteeri, rowajankitee, apinkathatziri rirori. ¿Eeroma apinkathaperoteeri Ashiteeri kaari koñaatzirow omatantyaari ñaashire-yitee? <sup>10</sup>Tema ikaatzi ashiteeri koñaatzirow eepichokiini rowajankitaa-yitee jempe okantzimotari rirori. Riima Tajorentsi rowajankitaa-yitee rirori ari okantyaari ikameetha-shireta-kaanteeri, ikite-shiretakee eejatzi ikimitaha rirori.

<sup>11</sup>Tema tee inimo-shire-yitee rowajankitaa-minthee-teerika, tema osheki okantzimo-neenta-shireta-waetee. Roo kanteencha paata, ikaatzi kaari maninteroni rowajankitahae-tziri, aririka ikameetha-shire-yitee, aritaki ñahaero ijeekae kameetha.

### Apaatakirori ineshironka Tajorentsi

<sup>12</sup>Rootakira piñaa-shintsitan-tyaari pimityaari ñaanta-piintakawori ishiya, ñaashintsita okantawitaka ishipeta-shempa-witaka, ari ikimiteerori eejatzi ishipeta-yereto-witaka, ñaashintsita. <sup>13</sup>Pikimi-yiteeyaari eeroka-paeni shiya-piinta-chari okameethawokitzi kaari ñeeroni ikithokiri ishipeta-kitzitaki. Tema otzimatyee eero ikariperowaetzi iitziki.

<sup>14</sup>Tema kameetha pakameethata-wakaa-neeeyaa, piñaa-shintsityaa pikite-shirete. Tema eerorika pimayiteero, eerowa piñahaeri Awinkatharite.

<sup>15</sup>Paamawentyaari ikaate apaatakirori ineshironka-witaari Tajorentsi. Paamawentyaari oetzimpina-shiretan-taniri, roetzimpineeri-kari ikaatzi kemijanta-yitatsiri, ikimita-kota-kyaawo kepishita-tsiri inchashi piyantatsiri. <sup>16</sup>Paamawentyaari ñaathawaeta-shitantachari. Paamawentyaari theenka-tajorentsitantaniri ikimityaarini paerani Esaú. Tema antawo ayimatakiri itashe, ikowa-perotaki royaa, ari riyomparitakawo rowanawo rirentzi, ipakiri ikashiya-kaawitee-takariri rirori retawita-kawowa itzimi. <sup>17</sup>Tema piyotzi eeroka-paeni rantakiro Esaú okaatzi awijeentsiri, osheki ikowawitaa ñeeroni itajonka-wenteeteri, antawo riraa-kotakawo. Roo kanteencha tee ñiimaetee-yaawo jempe ikinakaayiro rowetsikan-teeyaawori ikinakaa-shitakari.

<sup>18</sup>Tema tee pikimitari eeroka-paeni aakirori paerani Ikantakaan-teetani. Riyaatee-yakini rirori ochempiki ojeekira koñaata-tsiri. Tema

osheki otaantzi, tsirenikaakitaki, ooreenkakitaki, antawo otampyaataki. <sup>19</sup>Ikemakiro itziwooteetzi. Ikemaki eejatzi antawo iñaawaeteetzi, ari ithaawae-yanakini, osheki ramanee-yawitakani eero ikemantari ñaawaeteen-tsiri. <sup>20</sup>Tema osheki ithaawan-takawo okaatzi ikantakaan-teetakiri, ikanteetzi:

Eero pikinawaetzi jaka ochempiki. Eero omaneeta pikinakaa-yiteri eepichokiini pipirayitari janta. Aririka ikineetaki eepichokiini janta, otzimatyera rowamahae-tanta-kyaari mapi, otzimatyera ikenteeteri.

<sup>21</sup> Omaperotatyaari okowaenkatzi ikantzi Moisés:

Antawo nothaawan-takawo, ompetawaetakina.

<sup>22</sup> Teera pikimitari eeroka-paeni ikaatzi ñaakirori, tema eeroka-paeni kimitakariri ikaatzi jateentsi ochempiki Kijakowentoniki, jeekatsiri Aapatziyaweniki. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari piyaayitee inkiteki janta ijeekinta Tajorentsi Kañaniri. Tema aritaki pitsipatee-yaari eeroka-paeni ipiyotapaa ronampiripaeni Tajorentsi. <sup>23</sup> Pikaateeri ikaatzi piyoteen-chari janta itsipataari retakari Itomi Tajorentsi, tema riiyitaki jankinata-koteen-chari ijeekayitee inkiteki. Pitsipatee-yaari Tajorentsi aminako-yiteerini rantayitakiri maawoeni atziri-paeni. Pitsipatee-yaari ishire-paeni kemijantzinkari-paeni ithotyaa-kaetakiri ikameetha-shireta-kaetziri.

<sup>24</sup> Pitsipatee-yaari eeroka-paeni Jesús, kantako-wenteeri otzimaera owakirari kashiyakaantsi, apawentakaeri rira ikama-wenta-yitakae. Tema iroka rira Jesús kimiwitaka oñaawaeta-tyeemi, awijanakiro oñaawaetaki paerani rira Abel.<sup>k</sup>

<sup>25</sup> Paamakowentyaa papaatziri-kari Tajorentsi aririka iñaana-shiretemi. Tema paerani ikaatzi kemawita-kariri Tajorentsi iñaawaetzi jaka kepatsiki, rowajankitaakiri imanintakiro okaatzi ikantziriri. Aaka imaperoteete rowajankitahaetee, aririka apiya-shiretaki akemayi-witakari iñaana-shiretae inkite-jatzi. <sup>26</sup> Paerani aririka iñaawaete Tajorentsi, rontziña-kaawo kepatsi. Rooma nimaeka, eenitatsi okaatzi ikashiya-kaakaeri, ikantzi:

Ari napiiteero nontziña-kaero, teera apatziro kepatsi, tema omatziteeyaa inkite eejatzi.

<sup>27</sup> Eenitatsi oeta oshiyakaa-wenta-chari ikantziri: “Ari napiiteero.” Rootaki oshiyakaa-wentacha aririka rotekaero okaatzi rowetsika-yitakiri, ithonkaero rowetsikani kaari kijotatsini, apatziro ojeekayitee kijotatsiri.

---

<sup>k</sup> 12.24 Paerani rowamaan-takariri Cañ rirentzi, Abel, ikantaki Tajorentsi: “Kimiwitaka okaematyeemi rira Abel ikowa-kowataatzi ikijawentee-tyaari Abel.” Ari opoñaari ikanteetzi kimiwaetaka oñaawaeta-tyeemi iraantsi. Rooma oñaawaetzi rira rirori Jeepatzi-totaa-rewo, teera ikoyi ikijawentee-tyaari, tema okoyi opeyakotan-teero kaari-perori.



<sup>28</sup>Rooma aakapaeni, ipinkathari-wenta-yitee jempe okijotapae. Rootaki apasoonkitantyaariri Tajorentsi, apinkathateeri, antawaeteeniri. <sup>29</sup>Tema irika Tajorentsi riitaki kimitakawori paamari thonkan-tatsiri otaantzi.

### Rantaneeri kemijanta-tsiri

**13** <sup>1</sup>Otzimatyee petakota-piinta-wakaeyaa. <sup>2</sup>Eero pipakaero poemaante pipankoki. Tema eenitatsi matakirori, tekatsi kamanterini riitakira ronampiripaeni Tajorentsi roemaakiri ipankoki. <sup>3</sup>Eero pipeyakotziro pineshironkateri pikaatzi pikemijanta-yitee romonkyahaetziri. Pikimita-kaantero aririkami pikaateri romonkyahaetemi. Ari pikimiteriri ikaatzi rowatsi-naawaeteetzi, paminako-wentee-ri, pikenkishiretyaa jempe pikantyya eerokami romonkyahaetemi. <sup>4</sup>Pikinatee-yaari piimi, eero pomanakaa-waeta-shitanta. Tema rowajankiteeri Tajorentsi mayempita-tsiri. <sup>5</sup>Eero pikowawaetzi poshekiro pashaahawo. Inimotemi piñiuro okaatzi tzimimotzimiri. Tema riitaki Tajorentsi payitemironi kowityee-motzimiri, iroka ikantaki:

Eero nookawentzimi.

Eero nowapinteemi.

<sup>6</sup>Rootaki awentaa-shiretan-tyaariri aakapaeni, akantayitee:

Riitaki Tajorentsi neshironkatani.

Tekatsi nothaawantyya.

¿Eenitatsima ikanteena atziri?

<sup>7</sup>Pikenkishiryaa-koteri jewatakaemiri pikemijanta-yitee, kamanta-paaki-mirori iñaani Tajorentsi. Pikenkishiryaa-koteri jempe ikantayita ijeeki, oeta imonkaa-yitakiri rirori-paeni. Pikimita-kotee-yaari jempe ikantakiro rawentaa-shiretaari Tajorentsi. <sup>8</sup>Roojatzi ikanta nimaeka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta-paenta, ari ikantee-tatyaani rirori. <sup>9</sup>Eero pishineteeri ramatawi-yitemi yotaantzirori kaari tampatzikata-tsini, kaari ikema-piinteetzi. Tema riitaki Tajorentsi tampatzika-shireta-kaayiteeri, ineshironka-yiteera. Aririka apinkawae-wityaawo rowaetari, eero otampatzika-shireta-kaayitee. Eenitatsi matayiwita-kawori iroka, teemaeta owameetha-shire-tziri.

<sup>10</sup>Okimiwitakawo otzimimo-yiteemi owakirari taapoki-mentotsi, rootaki nokanta-kotzi Irika atsipewenta-kaeri aakapaeni. Riima ikaatzi jatakaerori itaayiteeri ratsipeta-kaani itaapoki-mento-ki ikimita-kotee-yaari matakirori paerani janta Tajorentsi-thaanteki, eerowa omataa itsipayitee aakapaeni.<sup>l</sup> <sup>11</sup>Tema jempe ikanta rayiro paerani Jewatziriri omperatajorentsitaa-rewo rira piratsi inthomoenta Tajorentsi-thaanteki okantyya ipeya-kotee-tantyaariri iyaari-peronka, raayitziro iwatha piratsi othapiiteki

<sup>l</sup> 13.10 eerowa omataa itsipayitee aakapaeni = tee ishinetaantsite rowaetyaari

nampitsi ari itaayiterori. <sup>12</sup> Ari ikimitakari eejatzi, rowamahae-takiri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaatsita-kowentan-takari, rapaatakiro rira rowameetha-shire-yitan-teeri. <sup>13</sup> Otzimatyee akimitakaantero aakapaeni ashitowa-tyeemi nampitsiki aatatyee jempe ijeeki Jesús, ari imaninteetakae ikimiitakiri paerani Jesús. <sup>14</sup> Tema jaka jempe ajeekayitzi nimaeka eero okantee-tatyaani. Rootaki okantashiryaantawori jempe anampitee-yaawo paata. <sup>15</sup> Rootaki nokantan-tzimirori: Otzimatyee aweshiryaawenta-piintee-yaari Tajorensi, tema rootaki kimitawori atsipeta-kaani, okantakaan-tziro rantzi-mota-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo. Acheraa-perote, akante: “Riitaki Nowinkatharite.”<sup>m</sup> <sup>16</sup> Ari okimitari eejatzi, eero pipakahiro kameethata-siri, pipawakaeyaa tzimi-motzimiri. Rootaki kimitakawori inimotzi-riri paerani Tajorensi rashita-kaetanari ratsipeta-kaetani. <sup>17</sup> Pimonkaatero ikantzimiri jewayitziriri kemijanta-naatsiri, riitaki aminako-wentzimiri. Riitaki kamanteerini paata Tajorensi oeta awijimo-yitemiri raminakowenta-yitakimi. Pamina-minatero eero itzimanta pikoshekyaa, rootaki inimotan-tantyaari rantawaeri okaatzi rantayitziri rirori, eeroka amitako-yitaneerini.

<sup>18</sup> Pamana-kota-piintena ari okantyyaa iñaantee-tenari tampatzika-shiretakina. Kimitaka rootaki nomatakiri. <sup>19</sup> Pamana-kota-piintena eejatzi niyaata-shitan-temiri intsipaete eeroka-paeni.

### Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

<sup>20</sup> Namanapiintziri naaka Tajorensi, tema riitaki jeekakaa-yitemini kameetha, riitaki owañahaeriri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki Tajorensi kimitakaan-takari riiperori aminakowentziriri ipira. Osheki rapaatakiro rira imonkaantan-taawori owakirari ikashiya-kaanteetani kanteetaa-chani nimaeka.<sup>n</sup>

<sup>21</sup> Namanako-wentakimi rowetsika-shiretan-temiri pimayiteero kameethari ikowakaemiri. Pamaniri eejatzi eeroka pimatan-tyaawori okaatzi inimotziriri, tema ayotzi riita-kira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaeroni. Ashi rowaero ipinkathee-teeri rirori. Kyaariwé.

<sup>22</sup> Noyemijantzín-karite-paeni, eero poonamawo piñaanatero okaatzi nojankinata-kimiri, tema tee asheki-perotzi. <sup>23</sup> Nokoyi piyote eejatzi romishitowae-teeri romonkyaawitee-takari noyemijantzín-karite Timoteo. Aririka rareeta-paeyaa jaka, riitaki notsipata-nakyaari niyaata-shitemi noñeemi. <sup>24</sup> Powethatenari ikaatzi jewatzimiri janta, eejatzi itsipa kemijantzinkari-paeni. Ari ikimitari Italia-jatzi-paeni rowetha-yitzimi.<sup>o</sup> <sup>25</sup> ¡Okantashitzimaetyaa ineshironkae-teemi maawoeni eeroka-paeni janta! Kyaariwé.

<sup>m</sup> 13.15 Riitaki Nowinkatharite = waeronsi    <sup>n</sup> 13.20 ipira = owisha

<sup>o</sup> 13.24 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri